

McDonald's zjednodušuje mezinárodní ekonomická srovnání

Výzkumnou studii, která je společnou prací Štěpána Jurajdy z CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR, a Orleyho Ashenfeltera z Princetonské univerzity, jež využívá pro mezinárodní srovnání úrovně mezd restaurací McDonald's, zmiňuje při své analýze zdrojů migrace do USA i letošní Economic Report of the President of the United States.

Část každodenní práce ekonomů je založená na mezinárodních srovnáních, např. při studiu mezinárodního obchodu či ekonomického růstu různých zemí. Zatímco nejrozvinutější ekonomiky světa jsou pro tento účel skvěle datově vybaveny, v rozvojových zemích mnohé důležité statistiky pro mezinárodní srovnání buď chybí, nebo jsou jen obtížně měřitelné. Mezinárodní organizace se proto snaží tyto chybějící statistiky vytvořit na základě nákladných šetření. Existují ale i jiné možnosti, např. využití mezinárodní sítě restaurací McDonald's, které operují ve více než 120 zemích světa.

Cena sendvičů a směnné kursy

Už přes dvacet let časopis *The Economist* publikuje jednu z nejznámějších ekonomických statistik: *Big Mac index parity* kupních sil. Index porovnává, kolik stojí nejznámější McDonaldův hamburger v nejrůznějších zemích světa po převedení ceny směnným kursem. K čemu je takové srovnání dobré? Tento jednoduchý index kupodivu vcelku účinně předpovídá (dlouhodobý) vývoj směnných kursů měn zemí, kde se Big Mac prodává. Pokud stojí Big Mac v dané zemi méně než v USA, měla by domácí měna vůči dolaru posílit.

Tato předpověď vychází ze dvou myšlenek. Za prvé z teorie tzv. parity kupních sil, která říká, že za 100 Kč bychom si po návštěvě směnárny měli koupit v každé zemi světa zhruba totéž. Významná část ekonomů věří, že dlouhodobě se směnné kurzy parit kupních sil přibližují. Parita kupních sil se ale těžko měří. Správně bychom měli zjistit, kolik v každé zemi stojí široká skupina zboží (tzv. spotřební koš), a pak tyto ceny porovnat. To je ovšem dost náročné na sběr dat, a navíc je těžké se dohodnout na správném (mezinárodně srovnatelném) koši, jelikož se jeho složení i kvality položek v jednotlivých zemích výrazně liší. A v tom je právě vtip a síla *Big Mac indexu*: obsahuje cenu jediného, přísně standardizovaného (a tedy dokonale srovnatelného) zboží, které se prodává ve většině zemí světa. Tato cena se dá navíc snadno zjistit a odráží úroveň cen v místním průmyslu a službách. Poskytuje proto hrubé a srovnatelné měřítko úrovně cen v ekonomice. Nicméně je nutné přiznat, že program měření kupní síly Světové banky je celosvětově uznáván pro svou kvalitu a má mnohé přednosti – v rozvojových zemích konzumuje Big Mac sendviče jen malá část populace.

Cena práce a mezinárodní srovnání mezd

Jiná je ale situace u mezinárodních srovnání úrovně mezd. Srovnání mezd jsou užitečná například pro určení (rozdílu) životní úrovně či pro porovnání růstu mezd v různých zemích jako odrazu úspěchů

ekonomických reforem. (Opět jde především o země v rozvojovém světě.) Jako u srovnání kupní síly i zde existuje oficiální statistika, jenže není spolehlivá. Mezinárodní organizace práce (ILO) vypracovává srovnání průměrných mezd pro vybraná zaměstnání, ale sbíraná data nemají potřebnou kvalitu, a jsou tak jedním z nejméně využívaných mezinárodních statistických šetření. Navíc jsou tady podobné problémy s mezinárodní srovnatelností jako u položek spotřebního koše. Je například vzdělání a kvalita odvedené práce průměrného českého lékaře stejná jako u jeho kolegy v USA? Jak velký rozdíl v průměrných platech našich a amerických lékařů se pak dá přičíst různému vzdělání či výkonu a jak velká část odpovídá skutečnému rozdílu v odměňování?

Na tento typ otázek se snaží odpovědět již zmíněná výzkumná studie Štěpána Jurajdy z CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR, a Orleyho Ashenfeltera z Princetonské univerzity *Cross-country Comparisons of Wage Rates: The McWage Index*. Práce pro mezinárodní srovnání úrovně mezd využívá restaurací McDonald's. Pracovníci obsluhy v těchto restauracích totiž vykonávají tytéž úkony s identickým zařízením a podle stejného pracovního manuálu v Bombaji, Praze nebo na Manhattanu. Při srovnání mezd proto odpadá jeden důležitý problém: hodinová mzda obsluhy v McDonald's je odměnou za identickou práci. Navíc ji lze, stejně jako cenu sendviče, poměrně snadno a rychle zjistit. (Srovnání McMezd má samozřejmě i svá úskalí. Mzdy v různých zemích mohou být například ovlivněny rozdílnou úrovní zdanění nebo výší minimální mzdy. Nicméně s podobným zkrácením je třeba počítat i v případě úspěšného Big Mac indexu, jež ovlivňují rozdílné celní tarify, spotřební daně či ceny nájmu.)

Na rozdíl od existujících mezinárodních statistik tak mzdy v McDonald's nabízejí jednoduché a aktuální mezinárodní srovnání úrovně mezd pro danou (nižší) úroveň kvalifikace. Rozdíly ve mzdách za srovnatelnou práci jsou velké. Po započtení různé kupní síly jednotlivých měn existují až pětinasobné rozdíly v ceně práce za srovnatelný výkon mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi. Bez započtení kupní síly jsou to rozdíly až dvacetinasobné. Tato měření lze využít v několika oborech ekonomie, např. při analýzách mezinárodního obchodu. Odvolává se na ně i poslední vydání *Economic Report of the President of the United States* při analýze zdrojů migrace do USA.

Jak jsme na tom u nás? Za hodinu práce v českém McDonaldu v roce 2000 si pracovník základní obsluhy vydělal asi tolik jako jeho kolega v Polsku, Turecku nebo v Koreji. Předběžné výsledky naznačují, že tento index ceny práce má podobnou vypovídací hodnotu jako existující standardizované údaje o mzdách, které jsou ale přístupné jen pro malý počet rozvojových zemí. V současné době probíhá další kolo sběru dat v třiceti zemích světa, které umožní pohled na mzdový vývoj v čase.

Na závěr jen malá poznámka o interpretaci mezinárodních rozdílů ve mzdách: často se vyskytuje názor, že za srovnatelnou práci náleží – i přes hranice zemí – srovnatelná odměna. (Například odboráři ve Škodě Auto Mladá Boleslav by mohli požadovat německé mzdy na základě argumentu o tom, že jsou podobně produktivní jako jejich němečtí kolegové.) Jenže mzda se určuje na místním trhu práce, a musí proto odpovídat průměrné domácí produktivitě práce, která je v ČR zatím pořád výrazně nižší než v SRN. (Tento argument neplatí u globálně soutěžících pracujících, jako jsou například vědci, kteří jsou schopni se uplatnit kdekoli na světě.) Výhodou restaurací McDonald's pro mezinárodní srovnání mezd (a tím i produktivity pracovníků s nižší kvalifikací) je v tom, že na rozdíl od mnoha nadnárodních společností restaurace McDonald's nemění technologii výroby a obsah práce svých zaměstnanců v závislosti na lokální ceně práce, kterou prostě jen akceptují.

ŠTĚPÁN JURAJDA A LIBOR DUŠEK,
CERGE-EI, Praha